

Poznań, 13 lutego 2024 r.

dr hab. Anna Weronika Brzezińska, prof. UAM
Zakład Etnologii

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ autorstwa mgr Alicji Baczyńskiej-Hrychorowicz pt. *Wybory kolorystyczne młodych Polaków i ujawniające się przez nie wartości. Studium antropologiczne*, ss. 341, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych i Sztuki, Lublin 2023

Recenzowana rozprawa doktorska to praca poruszająca niezwykle ciekawe zagadnienie jakim jest kulturowe i społeczne znaczenie barw i ich rola oraz miejsce w życiu codziennym. To interdyscyplinarne opracowanie z pogranicza nauk humanistycznych i społecznych nie tylko jest wnikliwym opracowaniem zagadnienia, ale jest opracowanie skłaniającym do pogłębionej refleksji nad tym, jakimi barwami i dlaczego otaczamy się w naszym życiu codziennym. Stosując kulturoznawcze metody analizy i antropologiczny ogląd rzeczywistości Autorka prowokuje czytelnika do podjęcia refleksji nad istotą koloru, a także zastanowienia się nad tym od czego zależą nasze preferencje kolorystyczne, nasza z nimi identyfikacja oraz sposoby wyrażania (manifestowania siebie).

Bardzo podoba mi się to, że inspiracją do podjęcia naukowych rozważań dotyczących wyborów kolorystycznych młodych Polaków stały się, trwające od lat wczesnomłodzieńczych, osobiste zainteresowania Doktorantki zagadnieniem kolorystyki i jej roli w naszym życiu. Znajduje to swój wyraz także w wątkach osobistych, które pojawiają się w pracy jest to m.in. zamieszczenie fotografii z prywatnego albumu rodzinnego. Podstawową jednak (naukową) przesłanką do zrealizowania tego projektu badawczego było nurtujące Doktorantkę przekonanie, że „wciąż nie zbadano najważniejszego – relacji, jaka zachodzi między konkretnym człowiekiem a towarzyszącym mu w danej sytuacji życia konkretnym kolorem” (s. 7). I to wspomniana „relacyjność” jest dla mnie najistotniejszym, a jednocześnie

najciekawszym wątkiem recenzowanej rozprawy – relacje pomiędzy ludźmi, sferami życia prywatnego i zawodowego a wyborami kolorystycznymi. Za ciekawy zabieg uważam także nawiązanie do koncepcji antropologii intymności (s. 9), wszak to czym i w jaki sposób otaczamy się w naszej codzienności jest formą wyrażania siebie, manifestowaniem naszego stosunku do świata i otaczających nas ludzi. Jest też związane z naszą gotowością (lub jej brakiem) do odkrywania siebie lub (w sytuacjach trudnych, skrajnych, szczególnych) przybierania określonych „barw ochronnych”.

Autorka gromadząc materiał badawczy postawiła na młodych, wchodzących w okres dorosłości po 1989 roku, a zatem grupę osób, dla których „peerelowska szarość” ustąpiła miejscu feerii barw epoki postmodernizmu. To interesujący zabieg badawczy, by i także z tej perspektywy przeprowadzić swego rodzaju analizę kolorystyczną tych, którzy są beneficjentami kolorowej transformacji, związanej z szybkim i łatwym dostępem do całego świata, w którym mody, trendy i kolory zmieniają się niezwykle szybko i dynamicznie. Autorka nie ulega jednak łatwemu zachwytowi nad dostępnością, ale osadza sama siebie (jako badaczkę) oraz nas (jak czytelników) w głębszym świecie – wartości. Stara się problematykę wyborów kolorystycznych młodych Polaków przefiltrować przez systemy wartości, by nadać temu głębi i sensu, a także naukowego zrozumienia mechanizmów za tymi wyborami stojącymi.

Struktura pracy

Przedłożona do oceny praca jest dobrze skonstruowana i zaplanowana. Składa się z *Wprowadzenia*, w którym Autorka zarysowuje cele pracy, dobrze referuje stan badań nad interesującą ją problematyką, nie boi się także wprost wskazać na nowatorstwo swoich badań. Odwołuje się do badaczek i badaczy reprezentujących nauki humanistyczne i społeczne, ale także wspomina o perspektywie nauk ścisłych i przyrodniczych. Pokazuje to, że jako badaczka uczyniła wszystko, bo przed przystąpieniem do realizacji badań własnych poznać jak najszersze perspektywy w dotychczasowych badaniach nad znaczeniem społecznym i kulturowym kolorów. Za cenne uważam zamieszczenie tzw. *Komentarza redakcyjnego* (s. 23), który jest rodzajem przewodnika dla osób czytających pracę. Pierwszy rozdział pt. *Człowiek w kulturze ponowoczesnej – wybory i treści* jest fundamentem teoretycznym, na którym Doktorantka buduje swoją bazę, do dalszego referowania wyników badań oraz ich propozycji interpretacyjnej. Kolejny rozdział pt. *Metodyka badań* jest bardzo szczegółowym opisem tego, w jaki sposób były realizowane badania, w jaki sposób przebiegał dobór

informatorów, a także jakiego rodzaju techniki badawcze zostały zastosowane. Bardzo mi się podobało włączenie techniki projekcyjnej do procesu badawczego, co jak pokazuje dalsza lektura pracy było zabiegiem, który w pełni sprawdził się „w terenie”. Kolejna część pracy zatytułowana *Wybory kolorystyczne w życiu codziennym młodych Polaków. Analiza zgromadzonego materiału* jest jednocześnie najbardziej obszerną (s. 93-233), w całości poświęconą na przeanalizowaniu obszernego (i ciekawego!) materiału badawczego. Stosując przyjęte kategorie badawcze Doktorantka analizuje materiał badawczy, który bardzo obficie i umiejętnie przytacza jako cytaty. Taki zabieg narracyjny pokazuje, jak wiele wysiłku włożyła w przeprowadzenie badań, właściwe ich opracowanie i skategoryzowanie. Ostatni rozdział pt. *Wartości w narracjach na temat kolorów* to część będąca podsumowaniem, a zarazem propozycją badawczą (modelem badawczym), który stanowi istotny wkład w rozwój dorobku dyscypliny. Niezwykle ciekawe jest graficzne ujęcie analizowanej przez Doktorantkę problematyki (rys. 1, s. 236), w którym proponuje ona sposób porządkowania kategorii wartości. To ciekawe i inspirujące opracowanie w znakomity sposób porządkuje sposób myślenia o propozycji badawczej będącej przedmiotem recenzowanej rozprawy doktorskiej. Pracę kończy *Podsumowanie*, w którym znajdujemy jasno sformułowane odpowiedzi na stawiane na początku pracy pytania badawcze. Na końcu pracy zostały zamieszczone *Bibliografia i netografia, Źródła* oraz *Aneks* zawierający ilustracje, kwestionariusz badawczy, scenariusz wywiadu oraz spis rozmówców i spis ankietowanych. Całość uzupełniają streszczenia pracy w językach polskim i angielskim.

Uwagi szczegółowe

Doktorantka dokonując wyboru grupy badawczej skupia się na osobach w wieku 18-40, określając ich jako tych, którzy formowani byli w „warunkach” kultury postmodernizmu (por. m.in. s. 79, 3 akapit). Zabrakło mi odniesień do popkultury, która przecież w znaczny sposób odcisnęła (i nadal odciska) swoje piętno na pokoleniu beneficjentów transformacji. Polecam Autorce lekturę książki autorstwa Johna Fiske pt. *Zrozumieć kulturę popularną* (polskie wydanie 2010), a której krytycznym czytelnikiem był także (przywoływany przez Doktorantkę) Wojciech Józef Burszta (polecam recenzję tej publikacji autorstwa W. J. Burszty zamieszczoną w czasopiśmie „Kultura Współczesna: teoria, interpretacje, krytyka”, 2013). Szersze wprowadzenie kategorii popkultury byłoby o tyle istotne, że przedmiotem zainteresowania badaczki są też wzajemne przepływy pomiędzy badanymi przez nią

kategoriami – kształtowanie najbliższego otoczenia pod wpływem mód, trendów i wyznaczników statusu społecznego.

Skupiając się na swojej grupie osób badanych (określanych mianem „młodych Polaków”) Autorka mogła sięgnąć po publikacje autorstwa socjolożki kultury Barbary Fatygi, w zainteresowaniach której także mieści się ta grupa. Polecam szczególnie lekturę publikacji *Młodzież w Polsce: oczywistości i idiosynkrazje* (2002), *Praca i style życia młodzieży w okresie transformacji* (2002) oraz *Młodzież u progu stulecia* (2001). Warto też sięgnąć po dwie monografie wieloautorskie pod redakcją m.in. B. Fatygi z 2012 roku: *Style życia, wartości, obyczaje. Stare tematy, nowe spojrzenia* oraz *Style życia, wartości i obyczaje*. Wszystkie te publikacje wniosłyby zapewne interesujące propozycje badawcze i interpretacyjne do propozycji badawczej Doktorantki.

Na docenienie zasługuje liczba przeprowadzonych wywiadów, częściowo także w warunkach pandemicznych, co wpłynęło na konieczność zmiany sposobu gromadzenia danych i rezygnacji z bezpośrednich spotkań. Doktorantka swoich respondentów „pozyskiwała” z najbliższego otoczenia, by później skorzystać z metody kuli śnieżnej. Szkoda jednak, że nie zdecydowała się wprowadzić także kategorii ekonomicznej do swoich badań i np. bardziej różnicować swojej grupy badawczej z uwzględnieniem sytuacji finansowej, obszaru zamieszkiwania (miasto – wieś, centrum – peryferie) czy preferencji politycznych. Nie jest to z mojej strony zarzut, który formułuję, ale postulat, by np. chcąc kontynuować i pogłębiać ten temat w dalszych badaniach zwrócić uwagę na te zmienne.

W opisie sposobu prowadzonych badań, zwłaszcza tych dotyczących obserwacji (s. 86-87) zabrakło informacji o tym, czy prowadzone były notatki terenowe, czy opracowany został sposób rejestracji owych antropologicznych obserwacji prowadzonych zawsze i w każdych warunkach. A przede wszystkim czy prowadzony był dziennik badacza. To podstawowy sposób notowania tego co obserwujemy, co i jak doświadczamy, jak odczuwamy i w jaki sposób sporządzamy „na gorąco” pierwsze wnioski badawcze.

Jako propozycję badawczą traktuję także uwagę, że analizę dot. np. wnętrza i kształtowania kolorystycznego najbliższego otoczenia (także pod wpływem pism i czasopism „lajfstajlowych”) wskazuję, że ciekawe byłoby przeanalizowanie wypowiedzi informatorów pod kątem „kolorów roku” ogłaszanych co roku przez Instytutu Pantone. Wszak to ich świadome i z założenia komercyjne promowanie określonej kolorystyki przenika potem do świata mody i wnętrza, a stopień nasycenia danego roku odpowiednim kolorem ma przecież bezpośredni wpływ na nasze wybory i preferencje kolorystyczne.

Kończąc referować uwagi szczegółowe chciałabym też zwrócić uwagę na to, że w pracy o kolorach i preferencjach kolorystycznych niezwykle rolę odgrywa obraz. Szkoda, że Autorka pracy nie zdecydowała się na zamieszczenie ilustracji (ciekawych i celnie dobranych) w tekście. Znacznie ułatwiłoby to czytanie, gdyby tekst współgrał z ilustracją.

Konkluzja

Recenzowaną rozprawę doktorską uważam za niezwykle ciekawą i wartościową pod względem naukowym, o wysokim potencjale inspiracyjnym dla dalszych badań prowadzonych w podobnym nurcie badań. Przeprowadzone przez Doktorantkę badania, z zastosowaniem różnych metod gromadzenia materiału pokazują, że jest Ona badaczką w pełni ukształtowaną, uważną i dociekliwą oraz rzetelną. Bardzo dobre orientowanie się w literaturze przedmiotu czyni z niej wiarygodną naukowczynię, sprawnie łączącą dorobek kilku dyscyplin naukowych (etnologia i antropologia kulturowa, nauki o kulturze i religii, językoznawstwo oraz socjologia), sprawnie dokonującą interpretacyjnych wyborów. Uważam, że recenzowana praca znakomicie odpowiada na współczesną potrzebę badań dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej i kulturowej.

Praca stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny „nauki o kulturze i religii”, proponując nowe rozwiązania z zakresu badań antropologicznych i kulturoznawczych, które poszerzają istniejące pola badawcze i konteksty interpretacyjne. Z uwagi na to **wnioskuję o wyróżnienie rozprawy doktorskiej**.

Przedłożoną mi do oceny rozprawę doktorską autorstwa mgr Alicji Baczyńskiej-Hrychorowicz pt. *Wybory kolorystyczne młodych Polaków i ujawniające się przez nie wartości. Studium antropologiczne* oceniam **pozytywnie**. Tym samym stwierdzam, że praca spełnia wymagania stawiane pracom doktorskim, wnioskując jednocześnie o dopuszczenie jej do dalszych etapów procedowania przewodu doktorskiego.

Anna Brzezińska
.....

dr hab. Anna Weronika Brzezińska, prof. UAM

Poznań, 13.02.2024